

8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN TÜRKÇE DERS KİTAPLARINA YÖNELİK ALGILARININ METAFORLAR ARACILIĞIYLA BELİRLENMESİ*

Hatice COŞKUN**

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, ortaokul 8. sınıfa devam eden öğrencilerin Türkçe ders kitaplarına ilişkin metaforik algılarını belirlemektir. Nitel araştırma yöntemine göre tasarlanan bu çalışma fenomenoloji desenine göre düzenlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Van merkeze bağlı 3 farklı ortaokulda 8. sınıfta öğrenim gören 120 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma verilerini toplamak amacıyla öğrencilerin metaforlarını yazabilmeleri ve kendilerini açıkça ifade edebilmeleri için bir form geliştirilmiştir. Bu form, “Türkçe ders kitapları gibidir/benzer, çünkü” şeklinde bir cümle biçiminde oluşturulmuştur. Öğrencilerden Türkçe ders kitaplarını neye benzettiklerini ve bunun nedenini açık bir biçimde ifade etmeleri beklenmiştir. Araştırmanın verileri nitel veri çözümleme tekniklerinden içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre çalışmaya katılan öğrenciler 82 farklı metafor üretmişlerdir. Bu metaforlardan en sık karşılaşılanı hayat, arkadaş, kütüphane, öğretmen ve ampul metaforlarıdır. Bu metaforlar anlamlarından hareketle 11 farklı kategori altında toplanmıştır. Bu kategoriler; bilgi kaynağı, gereksiz-özensiz, hayat-yaşam, eğitici-yardımcı, vasıta (hedefe ulaştırıcı), zenginlik-çeşitlilik, gizem, sonsuzluk, aydınlanma, yenilik-verimlilik ve mutluluk-saflik kategorileridir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe ders kitabı, öğrenci, metafor

* Bu çalışma Ders Kitapları Uluslararası Sempozyumunda (12-14 Nisan 2018) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü, Van, haticecoskun2008@hotmail.com

DETERMINING 8th GRADE STUDENTS' PERCEPTIONS TOWARDS TURKISH TEXTBOOKS THROUGH METAPHORS

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the metaphorical perceptions of 8th grade students in secondary school towards Turkish textbooks. This study, designed according to the qualitative research method, was organized within the phenomenology design. The study group of the research consists of 120 students attending 8th grade in 3 different secondary schools in Van city center. In order to collect research data, a form was improved so that students can write their metaphors and express themselves explicitly. This form was composed with a sentence like "Turkish textbooks are like/similar to....., because". It was expected that the students would express what they likened Turkish textbooks to and the reason why in a clear manner. The data of the study were analyzed by the content analysis method from the qualitative data analysis techniques. According to the results of the research, the students who participated in the study produced 82 different metaphors. The most frequently encountered metaphors are life, friend, library, teacher, and lamp. These metaphors were grouped into 11 different categories according to their meanings. These categories include information source, unnecessary-sloppy, life-living, educational-helpful, vehicle (transferring to destination), wealth-diversity, mystery, eternity, enlightenment, innovation-productivity and happiness-purity.

Key Words: Turkish textbook, student, metaphor

GİRİŞ

İnsan var olduğu günden beri bir bilgi arayışı içinde olmuştur. Her yeni bilginin keşfi bir sonrakine zemin hazırlamış ve bilgi yüzyıllar boyunca büyüyen bugünkü noktaya gelmiştir. Bu birikimin gelecek nesillere aktarımı için kayıt altına alma girişimi zamanla yazılı/basılı materyaller aracılığıyla olmuştur. Bu basılı materyaller gün geçtikçe yerini teknolojik bilgi kaynaklarına bıraksa da kitaplar yüzyıllardır bilgiye ulaşmada başvurduğumuz birincil kaynak olma görevini kaybetmemiştir.

Kitaplar, geçmişten günümüze kalıcılığını korumakta, bilgi aktarımı ve paylaşımında insanların öğrenme ihtiyaçlarını karşılama noktasında önemli görevler üstlenmektedir (Yalınkılıç, 2011, s. 1). Kitapların bu işlevi her alanda önemli olmakla birlikte özellikle eğitim ortamlarında vazgeçilmez bir öğretim aracıdır. Mevcut sistemde her ders için bir ders kitabı hazırlanmış ve dersin öğrenciyi ulaştırmak istediği nihai noktaya kitaplar aracılığıyla ulaşıl-

ması hedeflenmiştir. Şahin'in (2008, s. 134) de belirttiği gibi ders kitaplarının diğer eğitim araç-gereçlerine göre daha ekonomik olmaları, öğrenmeyi bireyselleştirmeleri, öğretimi yapılaşmalarını, diğer pek çok öğretim aracıyla birlikte ve aynı anda kullanılabilmesi, pek çok bilgiyi belli bir düzen içerisinde sunmaları vb. avantajları da eğitim öğretim etkinliklerinde yoğun olarak tercih edilmesini sağlamaktadır.

Ders kitapları tanımlanacak olursa bireyleri akademik hayata hazırlamayı ve onlara yaşamda gerekli bilgi ve becerileri kazandırmayı amaçlayan, bireyi zeka, bilgi ve estetik yönleriyle geliştirmeyi hedefleyen ve belli bir programa göre hazırlanmış öğretim araçları olduğu söylenebilir (Yalınkılıç, 2011, s. 1). Ders kitaplarının bu işlevi göz önüne alındığında Türkçe derslerinin ana malzemesi olan ders kitaplarının nasıl düzenlenmesi gerektiği konunun önemini ortaya koymaktadır.

Türkçe dersi bağlamında düşünüldüğünde nitelikli ders kitapları sağlıklı öğrenme ortamı ve amacına ulaşmış bir program demektir. Çünkü ders kitapları programın uygulanması ve başarıya ulaştırılmasında işlevsel görevini sürdürmektedir. Semerci'nin (2004, s. 49) belirttiği gibi ders kitapları öğretim sırasında, öğrencilerin neleri öğreneceği ve öğretmenlerin neleri öğreteceğini önemli ölçüde etkilemektedir.

Türkçe ders kitaplarının değerlendirilmesinde başvurulacak pek çok yöntem vardır. Bu değerlendirmeler belli ölçütler çerçevesinde yapılabileceği gibi bir görüş alma tekniği olan metaforlar aracılığıyla da yapılabilir. Miller (1987) metafor (benzetmeler, eğretilmeler, istiareler, mecazlar) kavramını olayların oluşumu ve işleyişi hakkında düşüncelerimizi yapılandıran, yönlendiren ve kontrol eden en güçlü zihinsel araçlardan biri olarak tanımlar (Miller, 1987'den akt. Saban, 2004, s. 131). İnsanın sahip olduğu yaratıcılık bireyin karşılaştığı ve düşündüğü durumları başka öğelerle ilişkilendirmesine zemin hazırlar. Bireyin karmaşık olaylara yönelik somutlaştırma endişesi, yine beraberinde olgular arası ilişkiyi zorunlu kılar. Böylece metafor denilen kavram, özünde "ilgili olma" durumunu ortaya çıkarır (Aydın ve Pehlivan, 2010: 820). Metaforların genellikle günlük hayatta kullandığımız dili sadece süslemeye yönelik bir söz sanatından ibaret oldukları düşünülür, ancak onların insan hayatındaki önemi bundan çok daha fazlasını kapsar (Saban, 2004, s. 131). Doğan (2015, s. 372), metaforlar yardımıyla pek çok soyut kavramın zihinde önceden oluşturulmuş şemalara daha kolay yerleştirileceğini ve öğrenmenin kolaylaşmasına ve kalıcılığına yardımcı olacağını belirtmektedir. Bu nedenle son yıllarda metafor kullanımı, eğitim teknikleri arasında yer almaktadır.

Türkçe öğretiminde metaforlar aracılığıyla yapılan pek çok çalışmaya rastlamak mümkündür. Bunlardan bazıları ele alınacak olursa Mete ve Bağcı-Ayrancı (2016) dil ve edebiyata ilişkin algıları, Lüle-Mert (2013) Türkçe öğretmen adaylarının dört temel dil becerisine ilişkin algılarını, Karakuş ve Kozçetin (2016) Türkçe öğretmeni adaylarının okuma kavramına yönelik algılarını, Ceran (2015) Türkçe öğretmeni adaylarının Türkçe ders kitaplarına yönelik algılarını, Taşgın, İleritürk ve Köse (2018) ortaokul öğrencilerinin “Türkçe dersi” ve “Türkçe öğretmeni”ne ilişkin algılarını, Tiryaki (2016) Türkçe öğretmeni adaylarının yazma becerisine yönelik algılarını ve Uysal (2017) Türkçe öğretmeni adaylarının dünya edebiyatı kavramına ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla ortaya koymaya çalışmışlardır. Fakat Türkçe ders kitaplarının hedef kitlesi olan ortaokul öğrencilerinin görüşlerinin metaforlar aracılığıyla alındığı bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bilindiği üzere Türkçe derslerinin ana malzemesi Türkçe ders kitaplarıdır. Tarihsel süreçteki programlar ve son dönemde güncellenen Türkçe Öğretim Programı (MEB, 2018) incelendiğinde de ders kitaplarının üstlendiği görevin ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Türkçe ders kitaplarının işlevlerine bakıldığında bilgiyi ulaştırma, farklı türlerde metinleri kapsama, temel becerileri kazandırma, öğrenciyi hayata hazırlama, bir başvuru kaynağı olma, vb. hususlar olduğu görülmektedir. Mevcut programı aktarma ve programın belirlediği yeterlikleri kazandırma işlevini üstlenen Türkçe ders kitaplarının en önemli paydaşı olan öğrencilerin gözünden değerlendirilmesi mevcut durumu tespit etmek adına önemlidir. Türkçe ders kitaplarıyla ilgili öğrenci görüşlerini metaforlar aracılığıyla belirlemek başvurulacak yöntemlerden biridir. Morgan’a (1980) göre mecazlar insanın doğayı ve çevresini anlamasının, anlamsız gibi görünen nesnel gerçeklikten belirli yorumlar yoluyla anlamlar çıkarmasının, yaşantı ve deneyime anlam kazandırmanın araçları olarak “bilmeye” olanak sağlar (akt. Yıldırım ve Şimşek, 2008). Mecazlar yoluyla öğrencilerin düşüncelerini belirlemek onların Türkçe ders kitaplarını nasıl yorumladıklarını ve nasıl anlamlandırdıklarını ortaya koymak açısından önemlidir.

Bu çalışmanın amacı 8. Sınıf öğrencilerinin Türkçe ders kitaplarına yönelik metaforik algılarını belirlemektir. Çalışmanın alt amaçları ise

1. 8. Sınıf öğrencilerinin Türkçe ders kitaplarına yönelik geliştirdikleri metaforların neler olduğunu ve
2. Geliştirilen bu metaforların hangi kavramsal kategoriler altında toplandığını belirlemektir.

YÖNTEM

Çalışma nitel araştırma yöntemine göre düzenlenmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji (olgubilim) desenine uygun olarak yürütülmüştür. Fenomonolojik çalışma birkaç kişinin bir fenomen veya kavramla ilgili yaşamış deneyimlerinin ortak anlamını tanımlar (Creswell, 2013). Fenomonoloji (olgubilim) hayatımızda karşılaştığımız ancak detaylı olarak bilgi sahibi olmadığımız ya da üzerinde çok düşünmediğimiz olguları (örn; olay, deneyim ya da durum gibi) derinlemesine inceleyen nitel araştırma türüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Katılımcıların yaşamış oldukları deneyim ile ilgili hissettikleri, algıları, düşünceleri ve bunları nasıl yapılandırıp kendilerinde nasıl bir bilinçlilik durumu oluşturduğu olgubilim çalışmalarında masaya yatırılır (Patton, 2002). Bu çalışmada da öğrencilerin Türkçe ders kitabını nasıl algılayıp yorumladıkları, Türkçe ders kitaplarıyla ilgili bakış açılarının ne olduğunu ortaya koymak önemli olduğundan bu yöneme başvurulmuştur.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi ve Verilerin Toplanması: Araştırma verilerini toplamak amacıyla öğrencilerin metaforlarını yazabilmeleri ve kendilerini açıkça ifade edebilmeleri için bir form geliştirilmiştir. Bu form, “Türkçe ders kitapları gibidir/benzer, çünkü” şeklinde bir cümleyle oluşturulmuştur. Öğrencilerden Türkçe ders kitaplarını neye benzettiklerini ve bunun nedenini açık bir biçimde ifade etmeleri beklenmiştir. Veri toplama aşamasına geçmeden önce öğrencilere metafor kavramı hakkında hatırlatmalar yapılmış, farklı bir kavram üzerinden örnekler verilmiştir. Daha sonra öğrencilerden Türkçe ders kitabıyla ilgili kendi metaforlarını geliştirmeleri istenmiştir. Bu metaforları geliştirmeleri için araştırmacı tarafından hazırlanan form öğrencilere verilmiş ve öğrencilerin geliştirdikleri metaforlar yazılı olarak toplanmıştır.

Verilerin Analizi: Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Olgu bilim deseninde yapılan araştırmalarda veri analizi, anlamları ortaya çıkarabilecek biçimde içerik analizi yöntemiyle gerçekleştirilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Verilerin analizi sürecinde izlenen aşamalar: Metafor incelemesi, eksik ya da hatalı metaforların ayıklanması, katılımcılara kod verilmesi ve metaforların bilgisayara işlenmesi, ortak metaforların belirlenmesi birleştirilmesi ve frekansların belirlenmesi, üretilen metaforların açıklamalarından hareketle kategori geliştirilmesi, geliştirilen kategorilerin uygunluğu ile ilgili uzman görüşü alınması, metaforların açıklamalarından hareketle uygun kategoriye yerleştirilmesi, uzman kontrolü ve metaforların örneklendirilmesidir. Kategorilerin belirlenmesinde metaforların anlamlarından hareket edilmiştir.

Güvenirlilik için kodlayıcı güvenirliliğine bakılmıştır. Analizin her aşamasında uzman görüşüne başvurulmuştur. Verilerden hareketle alanda uzman başka bir araştırmacı ile birlikte kategoriler geliştirilmiştir. Metaforlar araştırmacı tarafından ilgili kategoriye işlendikten sonra bir diğer araştırmacı tarafından kontrol edilmiş, görüş ayrılığı olan kısımlar yeniden gözden geçirilerek kodlama işlemi tamamlanmıştır. Dolayısıyla analiz sürecinin tamamı bir başka araştırmacıyla kodlayıcı güvenirliliği yapılarak tamamlanmıştır. İlgili kategoriler altında oluşturulan metaforlar frekanslar ve örnek kullanımlarıyla sunulmuştur.

Çalışma Grubu: Araştırmanın çalışma grubunu Van ili İpekyolu ilçesine bağlı üç farklı okulda 8. sınıfta öğrenim gören 120 öğrenci oluşturmaktadır. Bu öğrencilerden 68'i kız, 52'si erkek öğrencidir. Çalışma gönüllü olan öğrencilerle yürütülmüştür.

BULGULAR

Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin Türkçe ders kitaplarıyla ilgili metaforik algılarını ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada geliştirilen metaforlar ve bu metaforlardan hareketle oluşturulan kategoriler sunulmaya çalışılmıştır.

Türkçe ders kitaplarıyla ilgili geliştirilen metaforlar: Aşağıdaki tabloda öğrencilerin Türkçe ders kitaplarıyla ilgili geliştirdikleri metaforlar frekanslarıyla sunulmuştur.

Tablo 1. Türkçe ders kitaplarıyla ilgili geliştirilen metaforlar

Metafor	f	Metafor	f	Metafor	f	f	
Ağaç	2	Boş kutu	2	Halk otobüsü	1	Pencere	1
Akıllı kutu	1	Bozuk saat	1	Harita	1	Pusula	1
Akıllı tahta	1	Çiçek	1	Hayat	9	Puzzle	1
Alışveriş merkezi	2	Çiçekli orman	1	Hayat bilgisi	1	Resim defteri	1
Ampul	3	Çikolata	1	Hikâye	4	Roman	2
Anahtar	1	Çocuk	1	İnsan	1	Sergi yeri	1
Anlatım bozukluğu	1	Çöp	2	İnternet	2	Sürpriz yumurta	1

Anne	1	Çöp kutusu	2	Kalp	1	Şehir çöplüğü	2
Arabanın dört tekeri	1	Çöplük	2	Kapı	2	Tren	1
Ansiklopedi	1	Deniz	1	Kapı kolu	1	Tuz	1
Arkadaş	5	Denizin altı	1	Kartopu	1	Uçan güvercin	1
Ay ışığı	1	Dev bir gökdelen	1	Kiraz ağacı	1	Uzay boşluğu	1
Ayna	1	El feneri	1	Kokmuş elma	1	Yabancı	1
Beyin	2	Gazete	1	Kozmopolit bir devlet	1	Yağmur	1
Bilgi ağacı	1	Gemi	1	Kütüphane	4	Yangın merdiveni	1
Bilgi kutusu	1	Gereksiz eşya	1	Labirent	2	Yardımcı	1
Bilgi küpü	1	Gereksiz insan	1	Lahana	1	Yemek	2
Bilgisayar	2	Gökyüzü	1	Macera	1	Yıldız	1
Bilim	1	Göz-kulak	1	Millî değerler	1	Yırtılmış bir hurka	1
Bina	1	Gül bahçesi	2	Öğretmen	4	Yol	1
Bir deste odun	1	Güneş	1				

Öğrencilerin geliştirdikleri metaforlar genel olarak incelendiğinde Türkçe ders kitaplarıyla ilgili toplamda 82 farklı metafor geliştirildiği görülmektedir. En çok geliştirilen metaforların hayat (9), arkadaş (5), hikâye (4), kütüphane (4), öğretmen (4) ve ampul (3) olduğu görülmektedir.

Türkçe ders kitaplarıyla ilgili geliştirilen metafor kategorileri: Öğrencilerin Türkçe ders kitaplarıyla ilgili geliştirdikleri metaforlar 11 kategoride toplanmıştır. Bu kategorilere ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2. Metafor kategorileri

Metafor	F	%
Bilgi kaynağı	23	18,3
Gereksiz-özensiz	19	15,8
Hayat-yaşam	15	13,3
Eğitici-yardımcı	13	10,8
Vasıta (hedefe ulaştırıcı)	11	10
Zenginlik –çeşitlilik	11	8,3
Gizem	7	5,8
Sonsuzluk	6	5
Aydınlanma	6	5
Yenilik – verimlilik	5	4,1
Mutluluk-saflık	4	3,3
Toplam	120	100

İlgili tablo incelendiğinde geliştirilen metaforların daha çok olumlu anlamlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Ortaya çıkan kategoriler incelendiğinde 8. Sınıf öğrencilerinin Türkçe ders kitaplarını en çok *bilgi kaynağı* olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Buna ek olarak Türkçe ders kitaplarının *hayatın-yaşamın yansıması* olarak görülmesi dikkat çekmektedir. Kategoriler incelendiğinde en yüksek frekansa sahip bir diğer kategori ise olumsuz anlam içeren “*gereksiz-özensiz*” kategorisidir. *Eğitici-yardımcı*, *vasıta (hedefe ulaştırıcı)* ve *zenginlik-çeşitlilik* kategorileri de öğrencilerin en fazla üzerinde durdukları kategorilerden olmuştur.

Bilgi kaynağı olarak Türkçe ders kitapları

8. sınıf öğrencilerinin Türkçe ders kitaplarını Bilgi Kaynağı olarak gördükleri kategoride geliştirilen metaforlar aşağıdaki tabloda örnek kullanımlarıyla sunulmuştur.

Tablo 3. Bilgi kaynağı olarak Türkçe ders kitapları

Metafor	f	Örnek kullanım
Ağaç	2	Ağaç nasıl meyve veriyorsa Türkçe ders kitapları da bize bilgi verir (Ö78).
Akıllı tahta	1	İçi bilgi doludur ne ararsan var (Ö62).
Ansiklopedi	1	İçinde var olan bilgiyi bize en iyi şekilde anlatır (Ö112).
Beyin	2	Beynimizdeki şeylerin aynısı daha ayrıntılı anlatılır (Ö76).
Bilgi ağacı	1	Etkinlikleri yaparsak bilgileniriz (Ö135).
Bilgi kutusu	1	Her sayfasında yeni yeni şeyler öğreniyoruz. Bana eğlenceli konular öğretiyor (Ö51).
Bilgi küpü	1	Her satırında bilgi vardır (Ö34).
Bilgisayar	2	İçinde bütün bilgiler vardır (Ö39).
Bilim	1	Her şeyi ondan öğreniriz (Ö90).
Gazete	1	İçlerinde insanları bilgilendiren cümleler vardır (Ö61).
İnsan	1	Bize öğüt ve bilgiler verir (Ö97).
İnternet	2	İstedığımız bilgileri barındırır (Ö72).
Kütüphane	4	İçinde her türlü bilginin bulunduğu bir kütüphanedir. Bilmediğimiz şeyleri kütüphanede bulabiliriz (Ö44).
Öğretmen	1	İstedığımız bilgiyi bulabiliriz (Ö74).
Yemek	2	Bilgi açlığı yaşamayız (Ö117).
Toplam	23	

Bilgi kaynağı olarak Türkçe ders kitapları kategorisi incelendiğinde öğrencilerin en sık kullandıkları metaforların *ağaç*, *kütüphane*, *beyin*, *bilgisayar*, *internet* ve *yemek* olduğu görülmektedir. Diğer metaforlardan bazıları da *bilgi ağacı*, *ansiklopedi*, *öğretmen*, vb. metaforlardır. En çok üzerinde durulan kütüphane metaforunu yapan öğrenciler Türkçe ders kitabının ihtiyaç duyulan bilgileri içinde barındırması gerekçesinden hareket etmişlerdir.

Gereksiz-özensiz bir araç olarak Türkçe ders kitapları

Öğrencilerin geliştirdikleri metaforlar genel olarak olumlu anlamlar içerse de olumsuz anlam içeren metaforlara da rastlanmıştır. Gereksiz-Özensiz kategorisindeki metaforlar ve örnek kullanımları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 4. Gereksiz-özensiz bir araç olarak Türkçe ders kitapları

Metafor	f	Örnek kullanım
Anlatım bozukluğu	1	Çok özensiz hazırlanmış (Ö4).
Bir deste odun	1	Bence hiçbir işe yaramıyor. Sırtımda taşıyınca hamal gibi hissediyorum. Bu da beni rahatsız ediyor (Ö55).
Boş kutu	2	İçinde boş boş etkinlikler var (Ö18).
Bozuk saat	1	Bir derste bir defa doğru bir etkinlikle karşılaşıyoruz (Ö7).
Çöp	2	Hem geri dönüştürülmeli hem de şu anki hali çok gereksiz (Ö17).
Çöp kutusu	2	Güzel hikâyelerden artakalanları içine atmışlar (Ö27).
Çöplük	2	Türkçe ders kitabında çok gereksiz şeyler var ve ben Türkçe ders kitabında hiç haz alamıyorum (Ö37).
Gereksiz eşya	1	Yıl sonunda gireceğimiz sınav var. Sınav ile ilgili metinler dışında her şey yazılmış (Ö39).
Gereksiz insan	1	Gerçekten hiçbir şeye yaramıyor (Ö35).
Kokmuş elma	1	Kitaptaki konular gireceğimiz sınavda işimize yaramıyor (Ö47).
Resim defteri	1	İçinde etkinlikten ve bazı metinlerden çok resim var (Ö22).
Şehir çöplüğü	2	Her türlü gereksiz bilgi ve yazılardan oluşuyor. Bu da bizim beynimizi bunaltıyor (Ö42).
Yabancı	1	Ders kitabındaki konuların nerden geldiği hakkında hiçbir şey bilmiyorum (Ö28).
Yırtılmış hırka	1	İşe yaradığını düşünmüyorum. 8. sınıf niteliğinde değil (Ö56).
Toplam	9	

Gereksiz-özensiz kategorisi incelendiğinde öğrencilerin Türkçe ders kitaplarını, çöp, çöp kutusu, çöplük, şehir çöplüğü gibi olumsuz metaforlarla ifade ettikleri görülmektedir. Gereksizlikleri incelendiğinde gereksiz etkinliklerin olduğu, işe yaramaz bilgiler barındırdığı ve beyni yorduğu yönündedir. Öğrencilerin geliştirdikleri diğer metaforlardan *anlatım bozukluğu*, *bir deste odun*,

bozuk saat, vb. dikkat çekmektedir. Özellikle Türkçe ders kitabını bir deste oduna benzeten öğrencinin gerekçesine dikkat vermekte fayda vardır.

Hayatın-yaşamın yansımaları olarak Türkçe ders kitapları

Türkçe ders kitaplarıyla ilgili geliştirilen metafor kategorilerinden biri de Hayatın-Yaşamın Yansımaları kategorisidir. Bu kategorideki metaforlar ve örnek kullanımlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 5. Hayatın-yaşamın yansımaları olarak Türkçe ders kitapları

Metafor	F	Örnek kullanım
Ayna	1	Hayatlarımızı yansıtır (Ö11).
Hayat	9	Hayattan bazı parçalar öykü olarak okuyucuya aktarılır (Ö14).
Hikâye	4	Birbirinden farklı hikâyelerde insanların hayatlarından bahseder (Ö82).
Millî değerler	1	İçerdiği konuların neredeyse hepsi millî değerlerimi anlatır (Ö9).
Toplam	15	

Hayat- yaşam kategorisi incelendiğinde öğrencilerin tüm metaforlar içinde ve bu kategoride en çok kullandıkları metafor *hayat* metaforu olmuştur. Öğrenciler Türkçe ders kitaplarının içeriğinden hareketle bu metaforu geliştirmişlerdir. Örnek kullanımda görüldüğü gibi hayattan bazı parçaların öykü olarak okuyucuya aktarılması Türkçe ders kitaplarını hayata benzetmelerine zemin hazırlamıştır. Bir diğer önemli metafor da hikâye metaforu olmuştur. Bu metafor da hayat metaforunda olduğu gibi hayattan hikâyeleri yansıtmalarıyla ilişkilendirilmiştir.

Eğitici-yardımcı olarak Türkçe ders kitapları

Öğrencilerin geliştirdikleri metaforlardan hareketle oluşturulan Eğitici-Yardımcı kategorisindeki metaforlar ve örnek kullanımlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 6. Eğitici-yardımcı olarak Türkçe ders kitapları

Metafor	F	Örnek kullanım
Akıllı kutu	1	Çok eğiticidir (Ö16).
Anahtar	1	Dilimizi geliştirmeyi sağladığından birçok alanda anahtar gibidir (Ö70).
Anne	1	Türkçe ders kitapları anne gibi bize iyi davranışları öğretir (Ö71).
Arkadaş	5	Derste en çok vakit geçirdiğimiz şey Türkçe ders kitaplarımızdır. Dolayısıyla yakın arkadaşlarımız ders kitapları oluyor (Ö92).
Hayat bilgisi	1	Dilimizi kullanmayı, nerde nasıl davranmamız gerektiğini öğretir (Ö95).
Öğretmen	3	Öğretmen gibi bizi çalıştırır ve bize öğretir (Ö63).
Yardımcı	1	Türkçe ders kitabında yazılan bazı örnekler hayatta önümüze çıkan bazı sorunları çözmemize yardımcı olur (Ö60).
Toplam	13	

Eğitici-yardımcı kategorisindeki metaforlar incelendiğinde öğrencilerin Türkçe ders kitaplarını en çok *arkadaşa* benzettikleri görülmektedir. Üzerinde en çok durulan bir diğer metafor da öğretmen metaforu olmuştur. Öğrenciler derste en çok vakit geçirdikleri şeyin ders kitapları olduğu dolayısıyla da en yakın arkadaşlarının da ders kitabı olacağını belirtmişlerdir. Öğretmen metaforunun gerekçesine bakıldığında Türkçe ders kitabının zaman zaman öğretmen görevi üstlenerek öğrenciye yol göstermesidir.

Hedefe ulaştıran bir vasıta olarak Türkçe ders kitapları

Geliştirilen metaforlardan hareketle oluşturulan kategorilerden biri de Vasıta (hedefe ulaştıran) kategorisi olmuştur. Bu kategorideki metaforlar ve örnek kullanımları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 7. Bir vasıta (hedefe ulaştıran) olarak Türkçe ders kitapları

Metafor	f	Örnek kullanım
Arabanın dört tekeri	1	Türkçe dersinin ilerlemesini sağlar, onu istediği yere götürür. Arabanın tekerleri olmazsa gidemez. Ders kitapları olmazsa da Türkçe dersleri yürümez (Ö10).
Gemi	1	Bizi bulduğumuz yerden alır gideceğimiz yere batmadan ulaştırır (Ö105).
Göz-kulak	1	Gözümüz ve kulağımız olmazsa göremeyiz ve duyamayız. Türkçe ders kitabı olmazsa biz anlayamayız (Ö69).
Halk otobüsü	1	Öğrencileri istedikleri bilgiye kadar götürür, her durakta yeni bilgiler alarak ilerler (Ö115).
Harita	1	Okudukça bize bilgi verir beynimizde bir şeyler canlandırır. Bize yol gösterir. Hayatımıza renk katar (Ö118).
Kalp	1	Ders için ona ihtiyaç vardır (Ö15).
Pusula	1	Kitap bize neler yapıp neleri yapmayacağımızı söyleyerek doğru yola yönlendirir (Ö100).
Yangın merdiveni	1	Her basamakta koşturuyorum ve hayatımı kurtarıyorum (Ö30).
Yol	1	Gittikçe ilerlersin, ilerledikçe bilgi kazanırsın, kazandıkça zirveye yaklaşırsın (Ö113).
Kapı kolu	1	İnsana iyi bir kapıyı açar (Ö73).
Uçan güvercin	1	Özgürce ve bağımsızca düşüncelerini her şekilde aktarır (Ö65).
Toplam	11	

Bu kategorideki metaforların hepsine birer kez rastlanmıştır. *Arabanın dört tekeri*, *halk otobüsü*, *pusula* ve *yangın merdiveni* geliştirilen metaforlar içerisinde en çok dikkat çekenlerdir. Özellikle arabanın dört tekeri metaforunun benzetme yönü olan “*Türkçe dersinin ilerlemesini sağlar, onu istediği yere götürür. Arabanın tekerleri olmazsa gidemez. Ders kitapları olmazsa da Türkçe dersleri yürümez.*” ifadesi dikkat çekmektedir.

Zenginlik-çeşitlilik kaynağı olarak Türkçe ders kitapları

Öğrencilerin bir kısmı da Türkçe ders kitaplarını Zenginlik-Çeşitlilik kaynağı olarak görmüş ve metaforlarını bu yönde geliştirmişlerdir. Bu kategorideki metaforlar ve örnek kullanımlar aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 8. Zenginlik - çeşitlilik kaynağı olarak Türkçe ders kitapları

Metafor	F	Örnek kullanım
Alışveriş merkezi	2	Yeni bir elbise aradığımızda alışveriş merkezinde buluruz. Yeni bir kelime aradığımızda onu kitapta buluruz (Ö32).
Çiçek	1	Çiçeğin her bir parçası içinde güzellikler barındırır. Kitabın da her sayfasını çevirince güzellikler ortaya çıkar (Ö75).
Çiçekli orman	1	Konuların her biri başka bir çiçek gibidir (Ö101).
Denizin altı	1	Deniz altında her türden balık ve her birinin değişik özellikleri varsa Türkçe ders kitapları da öyledir. İçinde her türden bilgiler vardır (Ö19).
Gül bahçesi	2	İçinde türlü türlü renk ve hayat anlatan hikâyeler var (Ö41).
Kozmopolit devlet	1	Birçok farklı öyküyü tek bir yerde toplar (Ö5).
Sergi yeri	1	İçinde her çeşit şey bulunur (Ö59).
Tuz	1	Ders kitabı olmazsa dersler tuzsuz yemeğe benzer, lezzeti olmaz (Ö105).
Yıldız	1	Her öğrendiğimiz bilgi gökyüzünde bir yıldız olur. Öğrendikçe gökyüzünde yıldızlar artar (Ö7).
Toplam	11	

Bu kategoride geliştirilen metaforlar incelendiğinde Türkçe ders kitaplarının en çok *alışveriş merkezi* ve *gül bahçesine* benzetildiği görülmektedir. Diğer benzetmelerden dikkat çeken *denizin altı*, *çiçekli orman*, *sergi yeri* vb. metaforların benzetme gerekçeleri genellikle bilgi çeşitliliği sunmasıdır.

Gizemli bir araç olarak Türkçe ders kitapları

Öğrencilerin geliştirdikleri metaforlardan bir kısmı Gizem kategorisinde birleşmiştir. Bu kategoriye ilişkin metaforlar ve örnek kullanımlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 9. Gizemli bir araç olarak Türkçe ders kitapları

Metafor	f	Örnek kullanım
Kapı	2	Yeni yeni yerlere açılıyor (Ö40).
Labirent	2	Labirentin kapısını bulana kadar birçok bilgiye ulaşırın ama en büyük bilgi kapıya ulaşmaktır. Küçük bilgiler de hayatta önemli bir yere sahiptir (Ö107).
Puzzle	1	Parçaları ne kadar doğru tamamlarsanız o kadar çabuk bitirirsiniz (Ö120).
Sürpriz yumurta	1	İçinden ne çıkacağı belli değil (Ö6).
Tren	1	Bir sürü oda var ve bu odalarda bilgi saklıdır (Ö108).
Toplam	7	

Gizem kategorisinde en çok üzerinde durulan metaforlar *labirent* ve *kapı* metaforları olmuştur. Kapı metaforu Türkçe ders kitabının sürekli yeni bir ufuk açısıyla ilişkilendirilmiştir. Labirent metaforunun örnek kullanımına bakıldığında Türkçe ders kitabının küçük bilgilerden büyük bilgiye ulaştıran araç olarak değerlendirildiği görülmektedir.

Sonsuzluk olarak Türkçe ders kitapları

Bazı öğrencilerin geliştirdikleri metaforlar incelendiğinde Sonsuzluk kategorisi oluşmuştur. Bu kategoride Türkçe ders kitapları sonsuzluk ifade eden kavramlarla açıklanmıştır.

Tablo 10. Sonsuzluk olarak Türkçe ders kitapları

Metafor	f	Örnek kullanım
Bina	1	Bilgi kazandıkça kat artar bina oluşur (Ö109).
Deniz	1	Bitmek bilmeyen metinler var (Ö50).
Dev bir gökdelen	1	Ne kadar okursam okuyayım hiç bitmiyor (Ö54).
Gökyüzü	1	Her ne kadar bakarsak ufkumuz açılır. Bilgimiz çoğalır (Ö33).
Kartopu	1	Öğrenilen her bilgiyle kartopu gibi birikerek büyürüz (Ö47).
Uzay boşluğu	1	Sonsuza kadar süren bilgi kaynağıdır (Ö118)
Toplam	6	

Sonsuzluk kategorisi incelendiğinde öğrencilerin Türkçe ders kitaplarını *deniz, gökyüzü, uzay boşluğu* vb. kavramlara benzettikleri görülmektedir. Deniz metaforundaki Türkçe ders kitaplarında *bitmek bilmeyen metinlerin* olması olumsuz bir ifade olarak karşımıza çıkmasına rağmen diğer metaforlar daha çok bilgi çerçevesinde geliştirilmiştir.

Bir aydınlanma aracı olarak Türkçe ders kitapları

Öğrencilerin bir kısmı da Türkçe ders kitaplarını bir aydınlanma aracı olarak görmüşler ve metaforlarını da bu çerçevede geliştirmişlerdir. Aydınlanma kategorisindeki metaforlar ve örnek kullanımları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 11. Bir aydınlanma aracı olarak Türkçe ders kitapları

Metafor	f	Örnek kullanım
Ampul	3	Lambayı açtığımızda aydınlanırsınız. Kitabı da açarsak bizi aydınlatır (Ö111).
Ay ışığı	1	Karanlıkta ve bilgisizken bir ay gibi doğar ve bizi hem bilgilendirir hem aydınlatır (Ö93).
El feneri	1	İçindeki bazı metinler bize aydınlık fikirler verir ve yolumuzu aydınlatır (Ö24).
Güneş	1	İçindeki bilgileri okudukça zihnimiz aydınlanır (Ö67).
Toplam	6	

Geliştirilen metaforlar incelendiğinde öğrencilerin Türkçe ders kitaplarını en çok ampule benzettikleri görülmektedir. Gerekçesi incelendiğinde kitabın *bir lamba gibi onları aydınlattığını* ifade etmişlerdir. Öğrenciler ayrıca *ay ışığı, el feneri* ve *güneş* metaforlarını geliştirmişlerdir.

Yenilik-verimlilik olarak Türkçe ders kitapları

Türkçe ders kitaplarıyla ilgili olarak geliştirilen metafor kategorilerinden biri de Yenilik-Verimlilik kategorisidir. Bu kategoriye ilişkin metaforlar ve örnek kullanımlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 12. Yenilik – verimlilik olarak Türkçe ders kitapları

Metafor	F	Örnek kullanım
Kiraz ağacı	1	Konular çiçeklere ve yeşil yapraklara benzer. Vakti gelince kiraz gibi güzel düşünceler ortaya çıkar (Ö106).
Lahana	1	Her katından sonra daha mükemmel şeyler çıkıyor (Ö38).
Macera	1	Yeni yeni buluşlar anlatılıyor (Ö58).
Pencere	1	Pencereyi açtığımızda farklı kokular geliyor (Ö31).
Yağmur	1	Bilgi verirse bizi geliştirir, vermezse kuraklaşırız (Ö102).
Toplam	5	

Bu kategoride öğrenciler *kiraz ağacı*, *lahana*, *macera*, *pencere* ve *yağmur* kategorilerini geliştirmişlerdir. Lahananın katlarını açtıkça daha güzel yaprakların çıkmasını ders kitaplarının yapraklarını açmakla ilişkilendirmiş, pencere açılınca yeni kokular gelmesini ders kitabını açmakla ve yağmurun verimlilikle olan ilgisini Türkçe ders kitaplarının bilgi vermesiyle ilişkilendirmişlerdir.

Mutluluk-safılık olarak Türkçe ders kitapları

Öğrencilerin geliştirdikleri metaforlar son olarak Mutluluk kategorisinde karşımıza çıkmaktadır. Bu kategoriye ilişkin metaforlar ve örnek kullanımları tabloda sunulmuştur.

Tablo 13. Mutluluk-safılık olarak Türkçe ders kitapları

Metafor	F	Örnek kullanım
Çocuk	1	Çocuk gibi saf ve temiz şeyler anlatır (Ö66).
Çikolata	1	Kitaba bakınca tıpkı çikolata gibi içime sevgi ve tatlılık verir (Ö48).
Roman	2	Öyle güzel yazılar var ki okumaya doyamazsınız (Ö89).
Toplam	4	

Öğrenciler Türkçe ders kitaplarını en çok mevcut kategoride *roman* metaforuyla ifade etmişlerdir. Türkçe ders kitabındaki yazıların güzelliğini ve okurken duyduğu zevki roman okurken hissettiği mutlulukla ilişkilendirmişlerdir. Diğer metaforlar ise çocuk ve çikolata metaforlarıdır.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin Türkçe ders kitaplarına ilişkin metaforik algılarını ortaya çıkarmayı amaçlayan bu çalışmada 82 farklı metafor üretilmiştir. Bu metaforlardan en sık karşılaşılanı hayat, arkadaş, kütüphane, öğretmen ve ampul metaforlarıdır. Bu metaforlar anlamlarından hareketle 11 farklı kategori altında toplanmıştır. Bu kategoriler; bilgi kaynağı, gereksiz-özensiz, hayat-yaşam, eğitici-yardımcı, vasıta (hedefe ulaştırıcı), zenginlik-çeşitlilik, gizem, sonsuzluk, aydınlanma, yenilik-verimlilik ve mutluluk-saflık kategorileridir.

Bu çalışmada elde edilen kategorilerden dikkat çeken birkaç noktaya değinmekte fayda vardır. Türkçe ders kitabını bilgi kaynağı olarak gören öğrencilerin metaforları incelendiğinde daha çok kütüphane, beyin, bilgisayar ve internet kavramlarıyla benzetme ilişkisi kurulmuştur. Bir olumsuzluk kategorisi olan gereksiz-özensiz kategorisindeki metaforlar daha çok çöp, çöp kutusu, çöplük, şehir çöplüğü gibi kavramlarla ilişkilendirilerek içeriğin gereksiz ve özensiz olduğunu vurgulamışlardır. Hayat-yaşam kategorisindeki metaforlarda en çok dikkat çeken husus Türkçe ders kitaplarının hayatla ilişkilendirilmesidir. Öğrenciler ders kitaplarını hayatın yansıması olarak görmüşlerdir. Eğitici-yardımcı kategorisindeki metaforlarda öğrenciler Türkçe ders kitaplarını en çok arkadaş ve öğretmene benzetmişlerdir. Vasıta (hedefe ulaştırıcı) kategorisindeki tüm metaforlarda Türkçe ders kitaplarının hedefe ulaştırma işlevine odaklanılmıştır. Arabanın dört tekeri, halk otobüsü ve pusula gibi metaforlar bu kategorinin örneklerindedir. Zenginlik-çeşitlilik kategorisinde öğrenciler Türkçe ders kitaplarını her şeyi bulabildikleri alışveriş merkezine, çeşitli renkleri barındıran bir gül bahçesine, farklı türden su altı canlılarını barındıran denizin altına benzetmişlerdir. Sonsuzluk kategorisi incelendiğinde Türkçe ders kitapları deniz, gökyüzü, uzay boşluğu, gibi kavramlarla ilişkilendirilmiştir. Öğrenciler Türkçe ders kitaplarını aydınlanma kategorisinde ampul, ay ışığı ve el feneri gibi metaforlarla açıklamışlardır.

Bilgi kaynağı olarak kitap kategorisi kitapla ilgili yapılan diğer çalışmalarla (Güneyli ve Akıntuğ, 2012; Özden, 2017; Akbulut, Özdemir ve Cıvğın, 2017; Bektaş, Okur ve Karadağ, 2014) desteklenmektedir. Bu çalışmalarda da katılımcılar kitabı en çok bilgi kaynağı olarak görmüşlerdir.

Güneyli ve Akıntuğ'un (2012) yaptıkları çalışmada Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik adayları kitabını "bilgi kaynağı", "yönlendirici-yol gösterici", "dinlendirici-eğlendirici", "bireysel gelişimi destekleyici", "özgün ve farklı bir öğe", "değerli ve yaşamsal" ve "baskı yaratan bir öğe" olduğu üzerin-

de durmuşlardır. Akbulut, Özdemir ve Cıvğın (2017) çalışmasında ortaokul öğrencilerinin kitap ve okumak kavramlarına yönelik oluşturdukları metaforların sınıflandırılmaları sonucunda; kitap” kavramı için oluşturulan temalar “öğrenme aracı, eğlence aracı, bilgi kaynağı, başka dünyalara açılan kapı, arkadaş, sıkıcı bir araç” olarak karşımıza çıkmaktadır. Bektaş, Okur ve Karadağ’ın (2014) çalışmasında öğrencilerin kitapla ilgili geliştirdikleri metaforlar bilgi kaynağı olarak kitap, nesne olarak kitap, betimleme olarak kitap, doğa olarak kitap, kişi olarak kitap, mekan olarak kitap, eylem olarak kitap ve çizgi kahraman olarak kitap şeklinde sıralanmaktadır. Özden’in (2017) çalışmasına bakıldığında, ilköğretim 5, 6, 7, 8. Sınıf öğrencilerinin büyük bir çoğunluğu kitabı ve kütüphaneyi “bilgi kaynağı”, “yönlendirici-yol gösterici”, “dinlendirici-eğlendirici”, “bireysel gelişimi destekleyici”, “özgün ve farklı bir öge”, “değerli ve yaşamsal” ve “baskı yaratan bir öge” olduğu üzerinde durmuşlardır. Uslu (2017) Öğretmen adaylarının e-kitap kavramıyla ilgili metaforları araştırdığı çalışmasında “çok katmanlılık, bilgi deposu, ulaşılabilirlik, okuma sürecini doğallığından uzaklaştırıp sanal hale getirme, taşınabilirlik, ekonomiklik ve göz sağlığı” kategorilerini elde etmiştir. Ceran (2015) Türkçe öğretmeni adaylarıyla Türkçe ders kitaplarına yönelik yaptığı metaforik çalışmada olumlu, olumsuz ve olumlu-olumsuz şeklinde sınıflama yapmıştır. Olumlu boyutunda “önem-gerekliklik, zenginlik-çeşitlilik, rehberlik, öğreticilik ve bakış açısı kazandırma” kategorileri, olumsuz boyutunda “beklentiyi karşılayamama, eksiklik, yanlışlık, yetersizlik, etkisizlik ve karmaşıklık/anlaşılmazlık” kategorileri, hem olumlu hem olumsuz boyutunda ise “gerekliklik/gereksizlik, doğru-yanlış ve fayda-zarar” kategorilerini elde etmiştir. Göçer ve Aktürk (2015) ilk ve ortaokul öğretmenlerinin kılavuz kitaba yönelik algılarını metaforlar aracılığıyla tespit etmeye çalışmışlardır. Metafor üreten 110 öğretmenden 64’ü kılavuz kitabın yol gösterici ve yardımcı olduğu konusunda 45 farklı benzetme yapmıştır. 38 öğretmen ise olumsuz yönde benzetme yapmıştır.

Araştırma sonuçları Türkçe ders kitaplarıyla ilgili olarak öğrencilerin genellikle olumlu düşüncelere sahip olduklarını göstermektedir. Genellikle olumlu metaforlar olmasına rağmen olumsuz anlam taşıyan metaforlara da dikkati çekmek faydalı olacaktır. Bu olumsuz metaforlar Türkçe ders kitaplarının eksik yönlerini ortaya koymaktadır. Ayrıca öğrencilerin olumlu olarak ifade edebileceğimiz metaforlar geliştirmiş olsalar da Türkçe ders kitaplarından bekledikleri işlevi ortaya koydukları söylenebilir.

Araştırma sonuçları ortaokul öğrencilerinin Türkçe ders kitaplarından beklentilerini açıkça ortaya koymaktadır. Araştırma sonuçları dikkate alındığın-

da özellikle Türkçe ders kitabı hazırlayanların ders içeriğini hazırlarken bu kitapların öğrenciler için bilgi kaynağı olduğu, onlara yol gösterici içerikle zenginleştirilmesi gerektiği, öğrenci için hem faydalı hem de eğlenceli içeriklerin ders kitaplarına konulması gerektiğine dikkat etmelidirler. Ayrıca öğrencilerin ders kitaplarına yönelik algıları ve beklentilerini ortaya çıkaracak farklı çalışmalar da yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akbulut, S., Özdemir, E. E. ve Cıvğın, H. (2017). Ortaokul Öğrencilerinin Kitap ve Okumak Kavramları Üzerine Metaforik Algıları. *Turkish Journal of Primary Education*. 2, 30-49.
- Aydın, S. ve Pehlivan, A. (2010). Türkçe Öğretmeni Adaylarının “Öğretmen” ve “Öğrenci” Kavramlarına İlişkin Kullandıkları Metaforlar. *Turkish Studies* 5(3), 818-842.
- Bektaş, M., Okur, A. ve Karadağ, B. (2014). İlkokul ve Ortaokul Son Sınıf Öğrencilerinde Metaforik Algı Olarak Kitap. *Türk Kütüphaneciliği* 28(2), 154-168.
- Ceran, D. (2015). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Türkçe Ders Kitaplarına İlişkin Metaforları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 8(3), 121-140.
- Creswell, J.W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. (M. Bütün&S. B. Demir, Çev.). Ankara: Siyasal Yay.
- Doğan, Y. (2015). 100. Yılında Öğretmen Adayları ve Öğrencilerin Bakışıyla Çanakkale Savaşları: Bir Metafor Araştırması. *Turkish Studies*. 10(3), 369-386.
- Göçer, A. ve Aktürk, Y. (2015). İlk ve Ortaokul Öğretmenlerinin Öğretmen Kılavuz Kitabına Yönelik Algıları: Metafor Analizi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 0(4), 186-199.
- Güneyli, A. ve Akıntuğ, Y. (2012). Kitap Kavramına İlişkin Zihinsel İmgeler (Yakın Doğu Üniversitesi Örneği). *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 12(3), 1769-1790.
- Karakuş, N ve Kozçetin, K. (2016). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Okuma Kavramına Yönelik Metaforik Algılarının İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 40, 387-404.
- Lüle Mert, E. (2013). Türkçe Öğretmen Adaylarının Dört Temel Dil Becerisine İlişkin Algılarının Metaforlar Aracılığıyla Analizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 6(27), 358-372.
- Mete, F. ve Bağcı-Ayrancı, B. (2016). Dil ve Edebiyata İlişkin Algıların Metaforlar Yoluyla İncelenmesi. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 5(11), 53-67.

- MEB (2018). Türkçe Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1-8. Sınıflar). Ankara.
- Özden, M. (2017). Ortaokul Öğrencilerinin Kitap ve Kütüphane Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 7(14), 1-34.
- Patton, M.G. (2002). *Qualitative Evaluation and Research Methods* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Saban, A. (2004). Giriş Düzeyindeki Sınıf Öğretmeni Adaylarının “Öğretmen” Kavramın İlişkin İleri Sürdükları Metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 2(2), 131-155.
- Semerci, Ç. (2004). İlköğretim Türkçe ve Matematik Ders Kitaplarını Genel Değerlendirme Ölçeği. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 28 (1), 49-54.
- Şahin, A. (2008). İlköğretim Birinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Öğrenci Çalışma Kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabının Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)* 9(53), 133-146.
- Taşgın, A., İleritürk, D., ve Köse, E. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin “Türkçe Dersi” ve “Türkçe Öğretmeni”ne İlişkin Metaforları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi (TEKE)* 7(1), 397-410.
- Tiryaki, E. N. ve Demir, A. (2016). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Yazma Becerisine Yönelik Metaforik Algıları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 13(33), 18-27.
- Uslu, H. (2017). Öğretmen Adaylarının e-kitap Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. *International Journal of Languages' Education and Teaching* 5(4), 542-555.
- Uysal, B. (2017). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dünya Edebiyatı Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. *Uluslararası Türkoloji Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi* 2(2), 37-46.
- Yalınkılıç, K. (2011). Bir Öğretim Aracı Olarak Ders Kitabı. *Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri* içinde. Ed: Hakan ÜLPER, Ankara: Pegem Akademi, 1-20.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Extended Abstract

Printed materials have generally undertaken the task of transferring humans' knowledge to next generations. Although these printed materials have left their role to technological information sources over the years, the books have not lost their role as the primary source which have been consulted for reaching information for centuries. The books have preserved their permanence from the past to the present and carry out important tasks at the point of meeting people's learning needs in information transfer and sharing (Yalınkılıç, 2011). Along with this function, books are significant in every field, especially in the educational settings in which they are indispensable. In the current system, a textbook has been prepared for each lesson and it has been aimed for students to reach the final expected point through these books. Turkish lesson is one of these lessons and maybe the most important one, because the students are prepared for life with a sense of a meaning through the textbooks used as tools within the scope of this lesson. At this point, our point of view on Turkish textbooks seems important. As it is known, the main material of Turkish lessons is the Turkish textbook. When investigating the curriculum in the historical process and the recently updated Turkish Curriculum, how important the task undertaken by textbooks is also seen. The evaluation of the Turkish textbooks, which undertake the function of transferring the existing program and gaining the qualifications determined by the program, is important in order to determine the current situation through the perspective of students who are the most important partner of programs. There are many methods to be used in the evaluation of Turkish textbooks. These evaluations can be done within the framework of certain criteria or through metaphors as a technique of obtaining opinions. In this way, it is possible to explain how the students comment on and interpret Turkish textbooks. The purpose of this study is to determine the metaphorical perceptions of 8th grade students for Turkish textbooks. The sub-objectives of the study include such questions: What are the metaphors of 8th grade students for Turkish textbooks? What conceptual categories are these developed metaphors gathered under? This study, organized according to the qualitative research method, was conducted in accordance with the phenomenological design. The study group of the research consists of 120 students attending 8th grade in 3 different secondary schools in Van city center. In order to collect research data, a form was improved so that students can write their metaphors and express themselves explicitly. This form was composed with a sentence like "Turkish textbooks are like/similar to....., because" It was expected that the students would express what they likened Turkish textbooks to and the reason why in a clear manner. The data of the study were analyzed by the content analysis method from the qualitative data analysis techniques. Before the data collection phase, students were reminded of the concept of metaphor and examples were given through a different concept. Later, students were asked to develop their own metaphors regarding the Turkish textbook. Steps in the data analysis process included examination of metaphors, elimination of missing or false metaphors, giving codes to participants

and computing of metaphors, integration and determination of common metaphors and frequencies, development of categories based on explanations of generated metaphors, getting expert opinion on the appropriateness of developed categories, placing metaphors into appropriate categories according to explanations of metaphors, expert control and exemplifying metaphors. According to the results of the research, the students who participated in the study produced 82 different metaphors. The most frequently encountered metaphors are “life, friend, library, teacher, and bulb”. These metaphors were grouped into 11 different categories via their meanings. These categories include information source, unnecessary-sloppy, life-living, educational-helpful, vehicle (transferring to destination), wealth-diversity, mystery, eternity, enlightenment, innovation-productivity and happiness-purity. It is important to draw attention to the categories formulated in this study. When the metaphors of the students who viewed the Turkish textbook as a source of information were examined, a similarity was detected with the concepts of library, brain, computer and internet. Metaphors in the unnecessary-sloppy category, a negativity category, are often associated with concepts such as garbage, garbage cans, garbage, and city garbage, emphasizing that content is unnecessary and sloppy. The most striking aspect of the metaphors in the life-living category is the linkage of Turkish textbooks to life. Students have seen textbooks as a reflection of life. In the metaphors of the educator-assistant category, students likened Turkish textbooks most to friends and teachers. All metaphors in the vehicle (delivering to target) category focus on the function of delivery of the Turkish textbooks to the target. Metaphors such as four tires of cars, a public bus, and a compass are examples of this category. In the wealth-diversity category, the students likened Turkish textbooks to a shopping center where they could find everything, a rose garden with various colours, under the sea where different kinds of underwater creatures live. When the infinity category is examined, Turkish textbooks are associated with concepts such as sea, sky and space. The students have described Turkish textbooks with such metaphors as lamp, moonlight and hand lantern in the enlightenment category. As an information source, the book category is supported by other studies conducted on the same subject (Güneyli ve Akıntuğ, 2012; Özden, 2017; Akbulut, Özdemir ve Cıvğın, 2017; Bektaş, Okur ve Karadağ, 2014). In these studies, participants have also seen books as a source of information mostly. There are other studies conducted on the topic of metaphors used for books, though not directly concerning the Turkish textbook. The results obtained from these studies can be expressed as follows: In the study conducted by Güneyli and Akıntuğ (2012), Psychological Counseling and Guidance candidates see the book as a “source of information”, “guiding-advisor”, “relaxing-entertaining”, “supporting individual development”, “original and different item” and “repressive item”. In the study of Akbulut, Özdemir and Cıvğın (2017), as a result of the classification of the metaphors that middle school students have made for the concepts of books and reading, some themes include “learning tool, entertainment tool, information source, a door opening to other worlds, friend and boring tool”. In the study of Bektaş, Okur and Karadağ (2014) metaphors developed by the

students on the books are as “book as a source of information, book as an object, book as the portrayal, book as nature, book as a person, book as a place, book as an action, book as a cartoon hero”. In Ceran’s metaphorical study about Turkish textbooks with Turkish teacher candidates, Ceran (2015) has got positive categories like “importance-necessity, wealth-diversity, guidance, educator and gaining perspective”, and negative categories like “not meet[ing] the expectations, deficiency, falsity, inadequacy, ineffectiveness and complexity / inappropriateness”, and both positive and negative categories like “necessary / unnecessary, right-wrong and benefit-damage”. The results of the research show that students generally have positive thoughts about Turkish textbooks. It will be useful to draw attention to metaphors that have negative meanings, although there are usually positive metaphors. These negative metaphors reveal the missing aspects of Turkish textbooks. In addition, although the students have developed metaphors that can be regarded as positive, it can be said that students have put forward the functions they expect from Turkish textbooks.